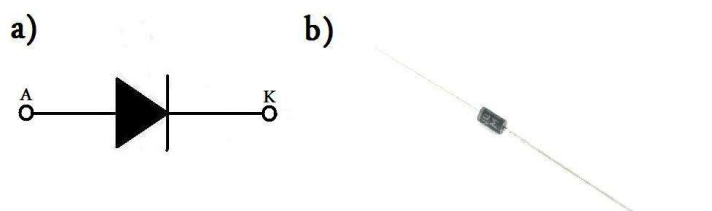

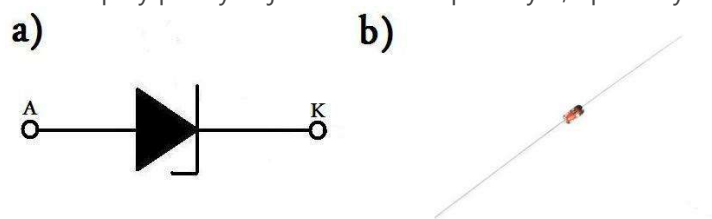
Zawód: blacharz samochodowy, elektromechanik pojazdów samochodowych.**Temat: Elementy elektroniczne: diody, tranzystory, elementy przełączające i optoelektroniczne, procesory. Oznaczenia elementów na rysunkach i schematach układów elektronicznych.**

- Dioda** – dwuzaciskowy (dwuelektrodowy) element elektroniczny, który przewodzi prąd elektryczny tylko w pewnych warunkach:
  - stan przewodzenia – stan w którym przez diodę płynie prąd; do jednego bieguna (anody) doprowadzono „plus” zasilania, zaś do katody „minus”;
  - stan zaporowy – stan w którym przez diodę nie płynie prąd (w rzeczywistości płynie prąd, ale możemy go pominąć, gdyż jest rzędu μA); do anody doprowadzono „minus” zasilania, zaś do katody „plus”
- Podział diod:**
  - ze względu na materiał – krzemowe, germanowe, z węgla krzemu, z arsenka galu
  - ze względu na budowę – diody złączowe (warstwowe), ostrzowe; stopowe, dyfuzyjne
  - ze względu na funkcję – uniwersalne, prostownicze, impulsowe, pojemnościowe, elektroluminescencyjne (LED), laserowe, mikrofalowe, Zenera
- Krótką charakterystyka poszczególnych typów diod:
  - **diody prostownicze** – „prostują” napięcie lub prąd zmienny o małej częstotliwości przetwarzając go na prąd jednokierunkowy; przewodzą prąd dopiero po przekroczeniu określonej wartości napięcia w kierunku przewodzenia (dla diod krzemowych wynosi ona ok. 0,7 V, a dla germanowych ok. 0,3 V)

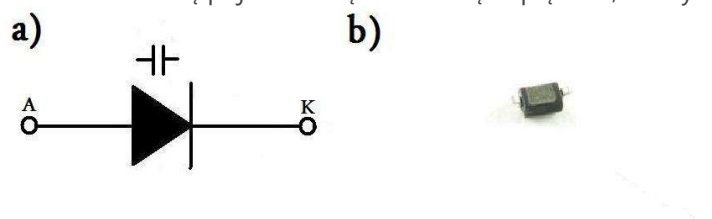
Rys. 1 Dioda prostownicza: a) symbol graficzny (A – anoda, K – katoda); b) przykładowa dioda.

- **diody stabilizacyjne** – stabilizują lub ograniczają napięcie, mimo znacznych zmian natężenia prądu; pracują przy polaryzacji w kierunku zaporowym; np. diody Zenera;

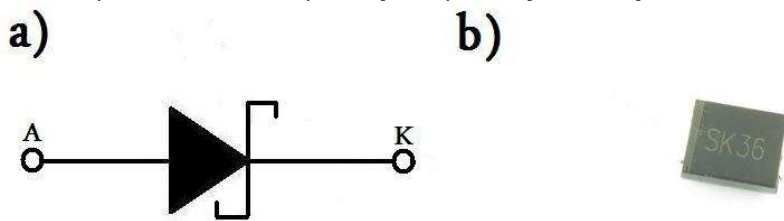
Rys. 2 Dioda Zenera: a) symbol graficzny (A – anoda, K – katoda); b) przykładowa dioda.

- **diody pojemnościowe (warikapy, waraktory)** – pracują przy polaryzacji zaporowej, charakteryzując się zmienną pojemnością sterowaną napięciem; im wyższe napięcie tym mniejsza pojemność diody;

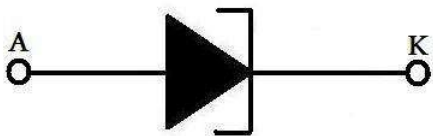
Rys. 3 Dioda pojemnościowa: a) symbol graficzny (A – anoda, K – katoda); b) przykładowa dioda.

- **diody przełączające (impulsowe)** – niewielki czas przełączania przy zmianie polaryzacji pomiędzy kierunkiem przewodzenia i zaporowym; np. diody Schottky;

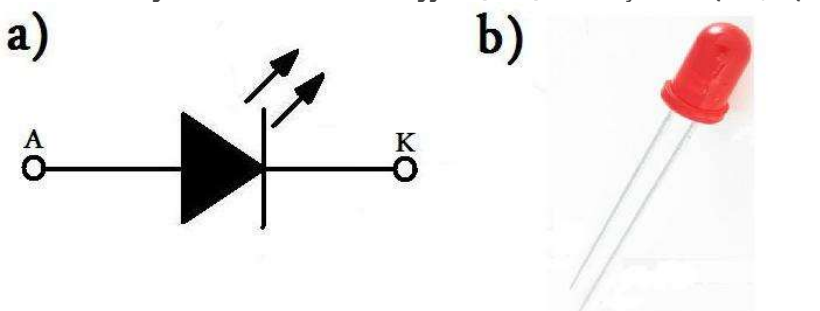
Rys. 4 Dioda Schottky: a) symbol graficzny (A – anoda, K – katoda); b) przykładowa dioda.

- **diody mikrofalowe** - prostują, generują i wzmacniają przebiegi elektryczne w częstotliwościach mikrofalowych;

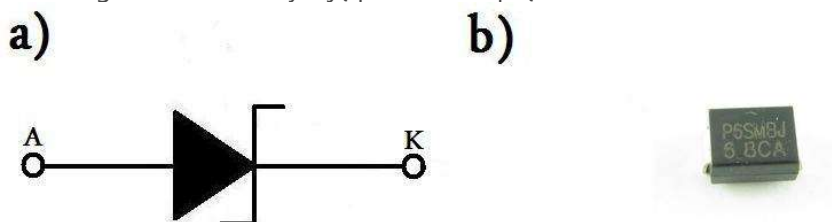
Rys. 5 Dioda tunelowa – symbol graficzny (A – anoda, K – katoda).

- **diody elektroluminescencyjne (LED)** – diody świecące (więcej [tutaj](#))

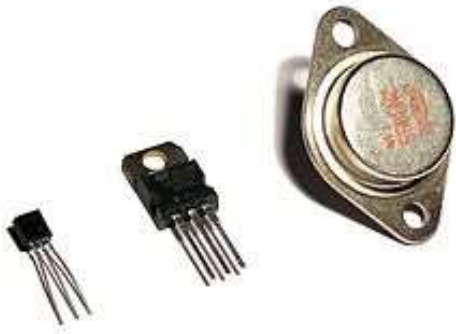
Rys. 6 Dioda LED: a) symbol graficzny (A – anoda, K – katoda); b) przykładowa dioda.

- **diody transil** – zabezpieczają układy przed przepięciami, w chwili przekroczenia dopuszczalnego napięcia diody gwałtownie zaczynają przewodzić prąd;

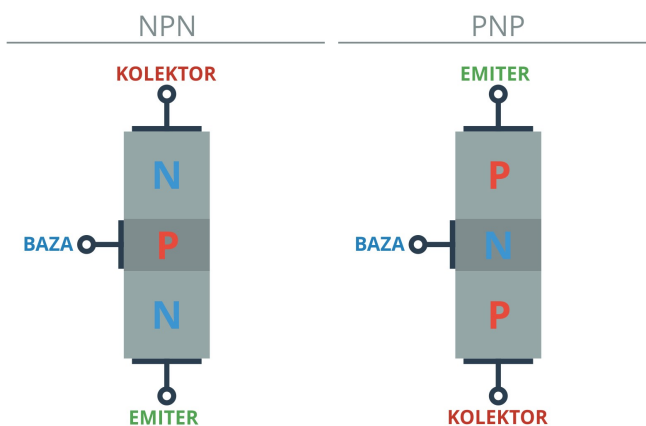
Rys. 7 Dioda transil: a) symbol graficzny (A – anoda, K – katoda); b) przykładowa dioda.

4. **Tranzystor** – trójelektrodowy (rzadko czteroelektrodowy) półprzewodnikowy element elektroniczny, mający zdolność wzmacniania sygnału elektrycznego. Nazwa urządzenia wywodzi się od słów transkonduktancja (*transconductance*) z „półprzewodnikowym” przyrostkiem -stor jak w warystor (*varistor*).

Tranzystory w różnych obudowach

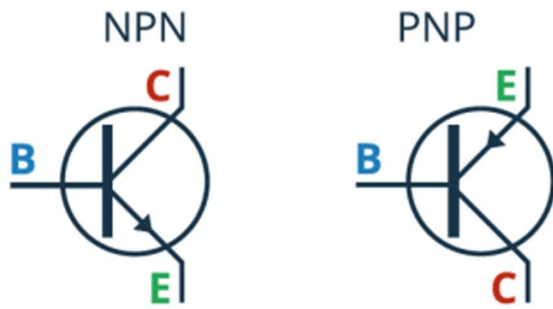
5. Wyróżnia się dwie główne grupy tranzystorów, różniące się zasadniczo zasadą działania:
- **tranzystory bipolarne** - prąd przepływa przez złącza półprzewodnika o różnym typie przewodnictwa (*n i p*). Zbudowany jest z trzech warstw półprzewodnika o typie przewodnictwa odpowiednio *npn* lub *pnp* (o nazwach: emiter – E, baza – B i kolektor – C). Charakteryzuje się tym, że niewielki prąd płynący pomiędzy bazą i emiterym steruje większym prądem płynącym między kolektorem i emiterym,
  - **tranzystory unipolarne** (tranzystory polowe) to takie, w których prąd płynie przez półprzewodnik o jednym typie przewodnictwa. Prąd wyjściowy jest w nich funkcją napięcia sterującego. W obszarze półprzewodnika z dwiema elektrodami: źródłem (S) i drenem (D) tworzy się tzw. kanał, którym płynie prąd. Wzdłuż tego obszaru umieszczona jest trzecia elektroda, zwana bramką (G). Napięcie przyłożone do bramki zmienia przewodnictwo kanału, wpływając w ten sposób na płynący prąd. W tranzystorach MOSFET bramka jest odizolowana od kanału warstwą dielektryka, a w tranzystorach polowych złączowych (JFET) spolaryzowanym w kierunku zaporowym złączem *p-n*.

Ułożenie półprzewodników w tranzystorach

W tranzystorach bipolarnych wszystkie trzy wyprowadzenia mają swoje nazwy:

- **emiter** (oznaczany na schematach jako E),
- **baza** (oznaczana jako B),
- **kolektor** (oznaczany jako C lub K).

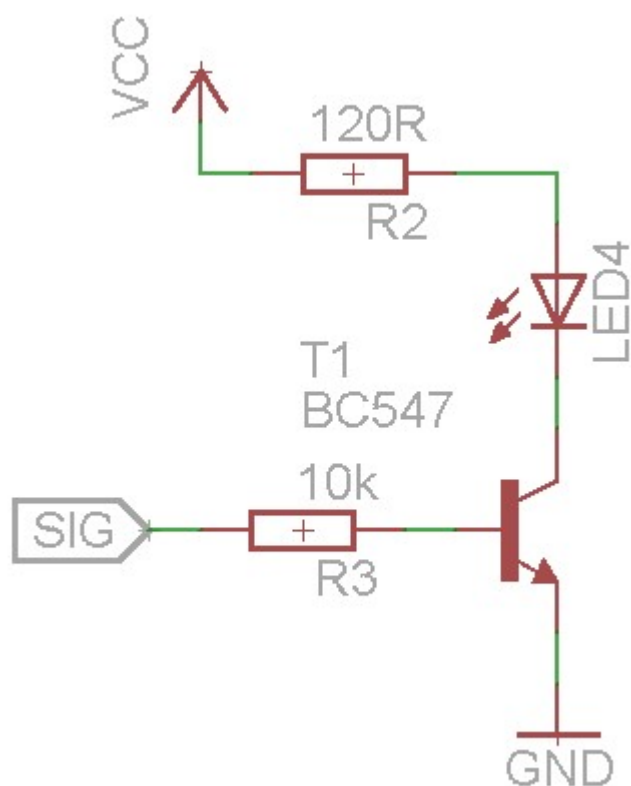
Symbole tranzystorów bipolarnych typu NPN i PNP

6. Tranzystory ze względu na właściwości wzmacniające znajdują bardzo szerokie zastosowanie. Są wykorzystywane do budowy wzmacniaczy różnego rodzaju: różnicowych, operacyjnych, mocy, selektywnych, szerokopasmowych. Jest kluczowym elementem w konstrukcji wielu układów elektronicznych, takich jak źródła prądowe, lustra prądowe, stabilizatory, przesuwniki napięcia, klucze elektroniczne, przerzutniki, generatory i wiele innych. Ponieważ tranzystor może pełnić rolę klucza elektronicznego, z tranzystorów buduje się także bramki logiczne realizujące podstawowe funkcje boolowskie, co stało się motorem bardzo dynamicznego rozwoju techniki cyfrowej w ostatnich kilkudziesięciu latach. Tranzystory są także podstawowym budulcem wielu rodzajów pamięci półprzewodnikowych (RAM, ROM itp.).
7. Do elementów **optoelektronicznych** zaliczamy:
- diody świecące (LED)
  - detektory światła
  - lasery
  - transoptory
  - światłowodowy
  - wyświetlacze
8. **Procesor**, CPU (ang. central processing unit) – sekwencyjne urządzenie cyfrowe, które pobiera dane z pamięci operacyjnej, interpretuje je i wykonuje jako rozkazy. Procesory wykonują ciągi prostych operacji matematyczno-logicznych ze zbioru operacji podstawowych. Procesory wykonywane są zwykle jako układy scalone zamknięte w hermetycznej obudowie, często posiadającej złożone wyprowadzenia (stosowane ze względu na odporność na utlenianie) i w takiej postaci nazywa się je mikroprocesorami – w mowie potocznej pojęcia procesor i mikroprocesor używane są zamiennie. Sercem procesora jest monokryształ krzemu, na który naniesiono techniką fotolitografii szereg warstw półprzewodnikowych, tworzących, w zależności od zastosowania, sieć od kilku tysięcy do kilku miliardów tranzystorów. Jego obwody wykonywane są z metali o dobrym przewodnictwie elektrycznym, takich jak aluminium czy miedź. Jedną z podstawowych cech procesora jest określona długość (liczba bitów) słowa, na którym wykonuje on podstawowe operacje obliczeniowe. Jeśli przykładowo słowo tworzą 64 bity, to taki procesor określany jest jako 64-bitowy. Innym ważnym parametrem określającym procesor jest szybkość, z jaką wykonuje on rozkazy. Przy danej architekturze procesora, szybkość ta w znacznym stopniu zależy od czasu trwania pojedynczego taktu[1], a więc głównie od częstotliwości jego taktowania.
9. Proszę obejrzeć film na YouTube: „Elementy elektroniczne”
- <https://www.youtube.com/watch?v=3l8a8Blx48U>

Tabela z symbolami najpopularniejszych elementów

REZYSTOR	POTENCJOMETR (2 WERSJE)		OGNIWO
			
FOTOREZYSTOR	KONDENSATOR ELEKTROLITYCZNY I CERAMICZNY		BATERIA
			
WOLTOMIERZ	AMPEROMIERZ	PRZYCISK (2 WERSJE)	CEWKA
		 	
DIODA ŚWIECĄCA	DIODA PROSTOWNICZA	BRAK POŁĄCZENIA	POŁĄCZENIE (WĘZEL)
			

Przykładowy schemat układu elektronicznego

Analizując układ widzimy dwa rezystory (10k oznacza 10 kilo Ohm, 120R oznacza 120 Ohm), tranzystor npn, wejście sygnałowe oznaczone etykietą **SIG** oraz zasilanie **VCC** i masę **GND**.

Zasilanie nazywane najczęściej **Vcc** (V - Voltage) oznaczamy strzałką, a masę (potencjał 0) nazywamy **GND** (Ground) i oznaczamy poziomą kreską.

Temat: Układy elektroniczne. Działanie, właściwości i zastosowanie układów elektronicznych. Schematy ideowe układu elektrycznego i elektronicznego.

1. Układy elektroniczne budowane są z wielu bardzo różnych elementów elektronicznych. Jednak trzy typy uważane są za fundamentalne - stąd zwane są również elementami elektrycznymi:
  - a. **rezystory**, zwane pospolicie opornikami
  - b. **kondensatory**,
  - c. **induktory**, popularnie zwane cewkami
2. Elementy elektroniczne dzieli się na dwa rodzaje
  - a. **bierne** (pasywne) - to rezystory, kondensatory, cewki, transformatory (cewki sprzężone magnetycznie) - charakteryzuje je to, że **wyłącznie** pobierają energię elektryczną. W przypadku rezystorów energia ta zamieniana jest na ciepło, w przypadku kondensatorów magazynowana w polu elektrycznym, a w przypadku cewek magazynowana w polu magnetycznym wokół cewki.
  - b. **czynne** (aktywne) - to pozostałe elementy elektroniczne, m.in. źródła i półprzewodniki (głównie tranzystory), czy rzadko już stosowane lampy elektronowe. W przypadku elementów aktywnych pojawiają się w nich źródła prądu lub napięcia. Nie należy jednak rozumieć tego opacznie, iż elementy takie same z siebie wytwarzają prąd lub napięcie. Mówiąc o elementach aktywnych nie mamy więc na myśli generatorów cząsteczek, lecz elementy **aktywnie** uczestniczące w tworzeniu i przetwarzaniu sygnałów (źródła bowiem generują lub absorbują nośniki prądu - elektrony lub dziury).
3. Zastosowania:
  - a. urządzenia pomiarowe
  - b. elektroniczne systemy medyczne (inżynieria biomedyczna) i środowiskowe (monitoring)
  - c. inżynieria dźwięku (zob. też elektroakustyka, sonar)
  - d. telekomunikacja – radiokomunikacja (także mobilna, komórkowa oraz radiolokacja i radionawigacja), teletransmisja i telewizja, sieci telekomunikacyjne i teleinformatyczne (także satelitarne – satelita telekomunikacyjny, antena satelitarna)
  - e. inżynieria komputerowa
  - f. urządzenia automatyki
  - g. układy elektroniki przemysłowej
  - h. agrotechnika
  - i. technika mikrofal i elektronika bardzo wysokich częstotliwości
  - j. kompatybilność elektromagnetyczna
4. Proszę obejrzeć film na YouTube: „Jak czytać schematy?”

https://www.youtube.com/watch?v=X81GKVivqRI&list=RDCMUC3TAqUdZld-6B76GqrFEV8g&start_radio=1&t=1